

Prădătorii de la Kremlin
(1917–2009)

Hélène BLANC este doctor în studii slave și limbi orientale, politolog și criminolog la CNRS (Centre national de la recherche scientifique).

Renata LESNIK este politolog și membru al Consiliului științific al Grupului de cercetare asupra delincvenței financiare de pe lângă Universitatea Aix-Marseille.

De circa treizeci de ani tandemul Hélène Blanc – Renata Lesnik a publicat o serie de lucrări consacrate Rusiei, foarte apreciate pentru analiza lor lucidă și pertinentă a lumii slave:

Ici Moscou, Hachette, 1982;

L'Empire corrompu, Éditions Robert Laffont, 1990;

Les Auteurs du printemps russe, Noir sur Blanc, 1991;

Qui abattra Eltsine?, Éditions du Rocher, 1992;

Saveurs de Russie, Le Griot, 1992; Hachette, 1998;

Ma vie en rouge, Michel Lafon, 1995;

L'Empire de toutes les mafias, Presses de la Cité, 1996;

Le Dossier noir des mafias russes, Éditions Balzac – Le Griot, 1998;

Le Mal russe. Du chaos à l'espoir, Éditions l'Archipel, 2000;

KGB connexion: Le système Poutine, Hors Commerce, 2004;

La Rebelle aux pieds nus, Hors Commerce, 2005;

T comme Tchétchénie..., Ginkgo éditeur, 2005;

Les prédateurs du Kremlin (1917–2009), Seuil, 2009.

Traducătorul, **Ioan T. BIȚA**, a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Secția Limbi Moderne Aplicate (franceză-rusă). Traduceri: Serge Bernstein și Pierre Milza, *Istoria Europei*, vol. I, Institutul European, 1996; Robert Delière, *O istorie a antropologiei*, Cartier, 2007; Olivier Forcade și Sébastien Laurent, *Serviciile secrete. Puterea și informația secretă în lumea modernă*, Cartier, 2007; Robert Delière, *Introducere în antropologia structurală. Lévi-Strauss astăzi*, Cartier, 2008; Dominique Joly, *Dicționarul piraților și corsarilor*, Cartier, 2009. Autor (în colaborare cu Sorina Dănăilă) al volumului *Traduire, c'est trahir*, Știința, 2004 (ed. a II-a, Polirom, 2006).

Hélène BLANC Renata LESNIK

Prădătorii de la
Kremlin
(1917–2009)

Traducere din franceză de Ioan T. Bița

CARTIER
istoric

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel/fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Cartier istoric* este coordonată de Inga Druță

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Ana Cioclo

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Tipografia Centrală (nr. 3684)

Hélène Blanc, Renata Lesnik

LES PRÉDATEURS DU KREMLIN (1917–2009)

© Éditions du Seuil, mars 2009

Hélène Blanc, Renata Lesnik

PRĂDĂTORII DE LA KREMLIN (1917–2009)

Ediția I, februarie 2011

© 2011, Editura Cartier pentru prezenta versiune românească. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Blanc, Hélène

Prădătorii de la Kremlin (1917–2009) / Hélène Blanc, Renata Lesnik; trad. din lb. fr.: Ioan T. Bița.

– Ch.: Cartier, 2011 (Tipografia Centrală). – 448 p. – (Colecția „Cartier istoric”).

Tit. orig.: Les Prédateurs du Kremlin (1917–2009). – 800 ex.

ISBN 978-9975-79-677-4

32

B 56

Dedicăm această carte rusoaicei Anna Politkovskaia și polonezului Bronislaw Geremek. Fără a-i uita pe Nema și pe toți ai ei. Un gând aparte pentru acele spirite lucide și curajoase care au plătit cu viața lor exigența adevărului, victime ale orbirii oamenilor. Sau ale barbariei lor.

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	9
<i>Capitolul I</i> Rusia–Occident: război sau pace?	21
<i>Capitolul II</i> Bolșevismul	45
<i>Capitolul III</i> Misterul Beria	65
<i>Capitolul IV</i> Sovietism și disidențe	91
<i>Capitolul V</i> Enigma Andropov	119
<i>Capitolul VI</i> Lustrație, „dekaghebizare”... ..	165
<i>Capitolul VII</i> Bolșevismul la tribunalul Istoriei?	229
<i>Capitolul VIII</i> Dinastia KGB	279
<i>Capitolul IX</i> O biserică... nu tocmai ortodoxă	327
<i>Capitolul X</i> Democrația de tip Potiomkin... ..	353
<i>Capitolul XI</i> Între Kremlin și Occident, o diplomatie secretă... ..	399
<i>Mulțumiri</i>	448

Cuvânt-înainte

Căderea Zidului Berlinului, urmată de implozia URSS au trezit mari speranțe în rândul iubitorilor de libertate: se scăpa, în acest fel, de KGB. Astăzi, contrar țărilor din Europa Centrală și de Est, care au ajuns să se democratizeze sub impulsul Uniunii Europene, Rusia postcomunistă s-a transformat într-o „democraură”, termen inventat de rușii înșiși, după modelul acelei dictaturi deghizate într-o democrație formală, și deci solubilă în morala internațională.

Această mutație era ea oare iminentă? Lăsăm altora grija de a lăuda contribuția fenomenului sovietic în domeniile învățământului, științelor, artelor și culturii. Este adevărat, poporul rus, analfabet în proporție de 80 % înainte de Revoluție, a devenit știutor de carte în cel mai înalt grad. Vom renunța, de asemenea, la nostalgia ideologiei comuniste, în teorie cea mai generoasă utopie secretată de secolul al XX-lea.

De acum înainte, Occidentul – păreri și conducători laolaltă – are impresia că știe totul în legătură cu Rusia. Cu toate acestea, nimic nu e mai greșit: victimă a unei propagande și dezinformări neîncetate, Occidentul se mulțumește cu clișee, cu idei luate de-a gata, cu prejudecăți foarte departe de realitate și, prea adesea, cu o gândire uni-

că, ce corespunde, în cele din urmă, unei non-gândiri. Să-i aduci aminte despre istoria recentă a Rusiei, să-i luminezi numeroasele zone de umbră înseamnă să dezvălui adevăratele obiective ale sistemului postsovietic, a cărui icoană, cea mai înșelătoare, se pare, va fi fost Vladimir Putin.

Înseamnă, de asemenea, să înțelegem simțămintele noilor parteneri din Est, speranțele și preocupările lor. Înseamnă să împlinim, după decenii întregi de dezinformare, o halucinantă călătorie „de partea cealaltă a oglinzii”.

În sfârșit, în măsura în care dezvoltarea UE va depinde, în parte, de evoluția noii Rusii, înseamnă să decriptăm adevăratele sale intenții față de europeni... și față de lumea întreagă.

În zilele noastre, Europa încă se mai leagănă în tot felul de iluzii. Legăturile însă dintre Occident și Rusia nu se bazează oare, de prea multă vreme, pe neînțelegeri? Mai întâi, pentru că vestul Europei nu a știut niciodată să descifreze parcela aceea de iraționalitate a lumii slave pe care o califică drept imprezvizibilă, și nici politica bizantină a conducătorilor ei și „obsesia lor pentru secrete”, amintită totuși, încă din secolul al XIX-lea, de către Astolphe de Custine, în ale sale *Scrisori din Rusia*.

Occidentul, apoi, dă dovadă de o ignoranță rușinoasă în legătură cu istoria spațiului ex-sovietic și a fostului bloc din Răsărit. Orbire reală sau prefăcută? Naivitate angelică? Indiferență? Sau interese la mijloc? La urma urmelor, puțin contează. În ochii occidentalului, Rusia rămâne, după formula consacrată a lui Churchill, „o enigmă învăluită în mister”.

Dar, de fiecare dată când survine vreun eveniment – cel mai adesea previzibil, precum conflictul ruso-georgian din

august 2008 –, nu poți decât să te miri de această indignare imediată care agită conștiințele europene. Confundând dorințele cu realitatea, privilegiind o viziune romantică asupra acestei imense țări, aceste conștiințe au căzut adesea în capcana informațiilor deversate de propaganda și dezinformarea sovieto-rusești, care, vreme de decenii, se încrâncenează în a promova imaginea unei Rusii virtuale. Prin urmare, Occidentului „i-a plăcut”, și-i „place” și astăzi, să se lase manipulat.

Rari sunt europenii care mai știu ce a reprezentat KGB, în ciuda diferitelor înfățișări pe care acest perfect „cameleon” a știut să le ia încă din anii '80. Numeroși, dimpotrivă, sunt cei care, din naivitate sau anesteziati de ideologii, au menținut în viață fabula dezmembrării sale, aruncându-i „umbra teribilă” în limburile trecutului. Or, restructurat începând cu anul 1991, KGB, precum o pasăre Phoenix renăscută din propria-i cenușă, este mereu prezent, chiar și sub o altă siglă, FSB.

Și totuși, lingușitorii nu au încetat să intoneze, rând pe rând, aceleași refrene liniștitoare: „Perestroika este ireversibilă”, „Rusia nu mai poate privi înapoi”, „Rusia postsovietică este o democrație”, „KGB a fost de așa manieră restructurat, slăbit, că nu mai reprezintă niciun pericol”, KGB nu mai este decât o „francmasonerie”, un „lobby” ca atâtea altele, și, cireașa de pe tort, „o palidă copie a ENA franceză”!

Cum poți să fii atât de miop încât să nu vezi, dimpotrivă, că, de la Lenin la Putin-Medvedev, serviciile secrete constituie armătura de nezdrunțat a sistemului? Cum se poate ca fie și numai alegerea în fruntea statului rusesc a unui obscur ofițer KGB să nu reușească să le deschidă ochii occidentalilor?

La ce bun toată această ocultare a faptelor? Încă de la origini, regimul sovietic s-a construit și consolidat pe doi stâlpi: Partidul și brațul său înarmat, KGB. De-a lungul deceniilor, prinși unul în altul, neputincioși unul fără celălalt, amândoi au evoluat ca niște frați siamezi, dintre care doar unul trebuia să supraviețuiască. În definitiv, cel care avea cel mai mult de pierdut, de vreme ce era în mod intrinsec criminal, a câștigat bătălia: un triumf ocult. Se știe că azi serviciile FSB (ex-KGB) sunt firul Ariadnei care ne permite să deslușim o grămadă de enigme la prima vedere „inexplicabile”. Și totuși, cât de rare sunt studiile care vorbesc despre acest lucru!

Din 1989 până în 1991, Masa Rotundă¹, alegerile din iunie 1989 și victoria Solidarității (*Solidarność*) din Polonia, căderea Zidului Berlinului (în data de 9 noiembrie 1989), ieșirea fără convulsii majore a tuturor țărilor din Europa Centrală și de Sud-Est din sistemul comunist, reunificarea Germaniei și, în sfârșit, implozia Imperiului Sovietic (1991) au bulversat pentru totdeauna harta geopolitică a Europei și a lumii.

Aderarea la UE, în data de 1 mai 2004, a 8 țări din fostul bloc comunist, însoțite de Malta și Cipru, apoi, pe 1 ianuarie 2007, a Bulgariei și a României, a modificat și mai mult datele problemei.

¹ Negocierile Mesei Rotunde au loc în Polonia, din data de 6 februarie până în data de 5 aprilie 1989, între reprezentanții sindicatului Solidaritatea și Putere. Acordurile semnate între cele două părți stipulează reintrarea imediată în legalitate a Solidarității, implementarea unui sistem parlamentar bicameral și reforme economice. În iunie 1989, primele alegeri libere din Europa de Est au deschis o breșă largă în sistemul comunist al Partidului unic.

După cum ne reamintește Michel Barnier, fost ministru al Afacerilor Externe și fost comisar european, „în ciuda Cortinei de Fier, Robert Schuman ne invita, acum 50 de ani deja, să fim gata să-i primim în sânul familiei europene pe frații noștri din Europa Centrală și de Sud-Est. [...] Odată cu ultima lărgire, Europa și-a regăsit, într-o mare măsură, istoria și geografia²”.

Suntem obligați să constatăm că aceste integrări recente au răsturnat configurația și viitorul UE, care acum numără nu mai puțin de 27 de state! La prima vedere, acest ansamblu recompus pare s-o fi terminat o dată pentru totdeauna cu acordurile semnate la Ialta. Cadoul făcut, cu acest prilej, lui Stalin, ce avea să antreneze expansiunea unui nou Imperiu Sovietic, mai puternic și mai întins decât însuși cel al țărilor, pare să fie uitat. Și totuși, această împărțire, în care Alianții au partea lor de răspundere deloc ne semnificativă, nu a fost pe de-a întregul „digerată” de populațiile aruncate în ghearele celui mai cumplit dintre totalitarisme.

În noiembrie 2006, un comunicat al SVR (serviciul rusesc de informații externe), citând niște rapoarte secrete de la acea vreme, observa, de pildă, că „anexarea Țărilor Baltice de către URSS în 1940 a fost realizată sub ochii indulgenți ai SUA și ai Marii Britanii”. O depeșă a aceluiași SVR, citând un consilier al președintelui american, dădea pe față, printre altele, că americanii nu-și pierdeau niciun moment din vedere propriile interese: „conform prevederilor unui memorandum secret al ministrului britanic al Afacerilor Externe, din data de 28 ianuarie 1942, în atenția guvern-

² Robert Schuman, *Pour l'Europe*, Nagel- Fondation R.- Schuman, 2005.

lui britanic, din punct de vedere strategic, este în interesul nostru ca Rusia să se instaleze în Țările Baltice, pentru ca să poată astfel contesta Germaniei dominația asupra Mării Baltice, mai bine decât o făcuse după 1918, când nu avea decât orașul Kronstadt, o bază navală nu departe de Sankt Petersburg³.

Dacă ar fi să ne luăm după anumiți istorici, în cazul de față nu ar fi vorba decât de o nouă și strălucită tentativă de dezinformare. Ceea ce este sigur, în schimb, este că Rusia lui Putin-Medvedev refuză și astăzi să se căiască în legătură cu ocuparea Țărilor Baltice de către sovietici, țări pe care le acuză de a fi „colaborat” cu naziștii... Dovadă: această declarație perfect explicită a președintelui rus, din data de 22 iunie 2007: „Nimeni nu are dreptul să culpabilizeze Rusia de marile epurări ale lui Stalin. Este adevărat că istoria noastră a cunoscut perioade groaznice, pe care suntem obligați să ni le amintim. Totuși, nimeni nu poate să responsabilizeze Rusia de toate acestea și să caute să o învinovățească”.

Una dintre problematicile cele mai delicate pentru Țările Baltice, „ex-pupilele” Imperiului Sovietic, privește tocmai gestionarea raporturilor lor politice, diplomatice și economice cu fostul lor „tutore”. Ceea ce complică și mai mult relațiile în sânul UE, precum și relațiile UE cu Rusia și celelalte republici ex-sovietice, fără a pierde din vedere relațiile periculos de încordate din ultimii ani dintre Georgia, Ucraina, R. Moldova sau diversele stătulețe din Caucaz și Rusia, moștenitoare ale fenomenului sovietic.

Realizată împotriva voinței unei Rusii care se crede amenințată de încercuire și de izolare, lărgirea spre Răsărit

³ AFP, 23 noiembrie 2006.

a UE pare, la prima vedere, că îngroapă pentru totdeauna Războiul Rece. Cu toate acestea, ar fi mai bine să ne uităm în profunzime: în realitate, trăim în plină „Pace Rece”. Putin știe să descumpănească Europa, alternând amenințările cu puterea sa de seducție. În aparență, UE întreține deci relații bune cu Rusia, și totuși ar fi suficient un mărunț incident pentru ca tensiunile punctuale să se transforme într-o criză internațională, având în vedere că vechile antagonisme nu au dispărut, ci dimpotrivă.

Pe 7 noiembrie 2007, Revoluția bolșevică își celebrează cei 90 de ani ai săi. În Europa postcomunistă, aliniindu-se afirmațiilor istoricului Pierre Rosanvallon, numeroși sunt cei care consideră, cu acest prilej, că, „deși nu va fi niciodată rezolvată, problema totalitarismului se află deja în urma noastră”. Nici vorbă! De mai multe ori, nu mai târziu decât în luna august 2008, de pildă, comunitatea internațională își va da seama că nu este în mod definitiv la adăpostul unor noi forme de totalitarism, ale cărui fațete sunt diverse și schimbătoare precum cele ale KGB. Cu siguranță, în estul Europei, marxism-leninismul nu mai e la modă, ceea ce face că ne-am putea închipui că, așa cum l-a cunoscut secolul al XX-lea, comunismul a murit pentru totdeauna, în ciuda câtorva partide, ici și colo, care se mai reclamă încă de la acesta.

În data de 21 iunie 2004, în cadrul Academiei de Științe Morale și Politice, Jean-Dominique Giuliani, președinte al Fundației Robert Schuman, aducea chiar un vibrant omagiu acestor țări ex-comuniste: „Noii noștri parteneri au fost exemplari. Odată libertatea lor regăsită, peste tot au organizat alegeri libere, care au dus la guvernarea unor formațiuni politice moderate. Toate au îmbrățișat democrația, chiar și

acele partide succesoare ale fostelor partide comuniste. Nu avem, prin urmare, nimic a reproșa modului în care s-a operat tranziția în Europa Centrală. Chiar dacă și UE a vegheat asupra tuturor acestor lucruri, meritul este mai înainte de toate al conducătorilor și al popoarelor cărora trebuie să le aducem un omagiu hotărât. Prin aceasta, și-au dovedit autentica lor apartenență europeană. Care dintre noi și-ar fi putut imagina o asemenea evoluție acum 15 ani⁴?”

Într-adevăr, stupefiantă reconversiune. Sentimentul democrației ajunge însă oare unui stat pentru ca el să devină cu adevărat democratic? E drept, Casandrele nu plac nimănui. Și totuși, problema care doare nu poate fi evitată: serviciile secrete ale acestor foste state polițienești, mai mult sau mai puțin organizate după modelul KGB, au fost cu-adevărat și în totalitate demontate?

La ora actuală, legile lustrației impuse noilor noștri parteneri provoacă multiple emoții. Mulți cred, aceasta este o realitate, că trebuie „să întorcem pagina” și să ne grăbim să „uităm trecutul”. Or aceste popoare, anexate URSS, au fost supuse unui regim polițienesc împotriva voinței lor. Pentru unele, ocupate de sovietici timp de 50 de ani, izolate, închise într-un univers concentraționar, a uita pare a fi cumplit de greu, chiar dacă spiritele occidentale ar fi șocate de acest lucru. La altele, lustrația a permis curățarea societății, a structurilor de stat și a poliției politice de conducătorii ori colaboratorii din trecut. Toate acestea în indiferența și chiar neînțelegerea lor de către bătrâna „Europă a celor 15”.

⁴ *Regards croisés sur l'Europe*, sub conducerea lui M. Albert de la Academia de Științe Morale și Politice – PUF, 2005.

De ce? Pentru că Occidentul, pare-se, nu a avut despre ideologia comunistă decât o abordare teoretică, intelectualizată, ba chiar idealizată, în timp ce populațiile din estul Europei, ca și cele din URSS, i-au servit drept cobai *in vivo*. De asemenea, pentru că Occidentul, pare-se, nu a perceput adevărata amploare a cataclismului care s-a abătut atunci asupra Europei de Est și pe care Stéphane Courtois l-a definit drept „instaurarea unei culturi antidemocratice, a unei societăți a fricii, a crimei, a delațiunii, a iresponsabilităților și a exterminării elitelor”⁵. Prin ce miracol aceste populații ar fi putut ieși nedeformate de această experiență?

În cazul acesta, se impune o altă problemă esențială: poate fi construită o nouă UE, nesocotind o jumătate de secol de istorie a 10 din statele sale componente? Sau ar trebui să ascundem în mod deliberat acest răstimp dramatic, care reamintește invariabil și inevitabil responsabilitatea marilor puteri în instaurarea celui mai vast sistem concentraționar care a existat vreodată? Putem oare rămâne surzi în fața voinței acestor popoare de a-și exorciza trecutul, de a-și „decomuniza” și, mai ales, de a-și „de-KGB-iza” societățile, în vreme ce, în Franța, de exemplu, evocările referitoare la Vichy, Rezistență, colaboraționism ori colonialism continuă încă și astăzi? Să nu uităm că a trebuit să așteptăm anul 1971 pentru ca francezii să poată vedea la cinematograful filmul *Le Chagrin et la Pitié* de Marcel Ophuls.

A venit vremea să aerisim Casa comună, deschizând ferestrele, chiar și cu riscul de a mai respira încă anumite duhori nesănătoase. A venit, de asemenea, vremea să rea-

⁵ Stéphane Courtois, *Le livre noir du communisme*, Robert Laffont, 1997.

mintim că Franța, ca și alte state din Bătrâna Europă, ar fi putut foarte bine să se regăsească, la rândul lor, absorbite de lagărul stalinist.

În zilele noastre, noi semne neliniștitoare reapar la suprafață. Dar cui îi pasă? A ignora obiectivele, ambițiile secrete și strategia ocultă a Rusiei contemporane față de UE lărgită sau față de vecinii noștri ex-sovietici nu reprezintă oare o dovadă de inconsecvență, dacă nu de iresponsabilitate? Căci devine din ce în ce mai evident faptul că a construi o Europă etnică și pluriculturală stabilă va depinde în mare parte de evoluția Federației Ruse, și nu doar în materie de strategie, *de dependență energetică sau de alianțe diplomatice*. Pseudodemocratică, cu un KGB *reloaded* peste măsură de către Vladimir Putin și ai lui, Rusia reprezintă astăzi un partener paradoxal, puțin fiabil, care ar trebui să țină mereu trează o Europă care a comis deja greșeala de a-l considera pe Putin, la fel ca și pe succesorul său, Medvedev, drept un lider în manieră occidentală. Să fie oare ea condamnată să descopere prea târziu trista realitate? Conflictul ruso-georgian din vara anului 2008 constituie, din acest punct de vedere, o severă atenționare. Una în plus.

Prietenia, afecțiunea, solidaritatea și respectul pe care le datorăm imensului popor rus, care deja a suferit atât de mult, nu trebuie totuși să ne rătăcească mințile. Nu mai suntem, în cazul de față, într-un domeniu al afectivului. Să evităm să punem pe același plan poporul și conducătorii lui. Ca să înțelegem obiectivele unei puteri care întoarce cu fermitate spatele democratizării, vom încerca să decriptăm rolul determinant al serviciilor secrete ruse atât în interiorul Rusiei, cât și în țările din fostul bloc comunist. Fără a uita de UE.

Faptul de a ne reîmprospăta memoria, de a împărți o istorie comună nu poate decât să ne îmbogățească cu experiențe diferite, să întărească în noi atât o înțelegere reciprocă, cât și sentimentul de solidaritate, amândouă indispensabile edificării unei uniuni durabile în Europa.

A pune capăt neînțelegerilor și lucrurilor nespuse între Bătrâna Europă și cei 10 membri „veniți din ținutul frigului”, pentru a preveni unele fisuri și chiar fracturi dureroase, iată scopul și rațiunea de a fi ale acestei cărți. O a doua sa rațiune ar fi aceea de a ne împărtăși cunoștințele despre societatea rusă și despre conducătorii ei de azi. Nu fără câteva revelații impresionante. Și cu riscul de a deranja sau de a nu plăcea.

În materie de cucerire, de instrumentalizare și de dominație de către URSS, apoi de către Rusia de azi, locuitorii Europei Centrale și de Sud-Est posedă o experiență rară, de neprețuit. Prin urmare, am ales să privilegiem coordonata umană, dând cuvântul cu prioritate actorilor ori martorilor direcți, ceea ce explică citatele din autori și amplele extrase din întrevederile noastre, devenite cu atât mai prețioase azi cu cât unii dintre interlocutorii noștri au dispărut, din nefericire.

Capitolul I

Rusia–Occident: război sau pace?

Fără nicio surpriză pentru observatorii atenți, antagonismul mocnit dintre Rusia și Georgia a sfârșit printr-un conflict armat. Încă din 2006, la întâlnirea la nivel înalt a CSI⁶, Putin îl amenințase în mod explicit pe președintele Saakașvili de un posibil război desfășurat pe pământ georgian. În realitate, armata rusă se pregătea deja să intervină de luni bune. Poate chiar de ani buni.

Europenii știu foarte puține lucruri despre Georgia, pământ al miturilor și al legendelor, la răscruce de drumuri între Europa și Asia. Cu toate acestea, umanitatea îi datorează mult, căci georgienii se fălesc cu faptul de a ne fi dăruit focul, vinul și, printre altele... Lâna de Aur...

În data de 8 august 2008, Rusia ripostează brutal în fața unei „operațiuni georgiene” de recucerire a Osetiei de Sud, una dintre cele două regiuni separatiste opuse puterii de la Tbilisi. Dar oare ripostă să fi fost? Blând eufemism pentru ceea ce seamănă mai degrabă a război deschis împotriva

⁶ CSI: Comunitatea Statelor Independente, structură care a succedat URSS și care a regrupat republicile ex-sovietice, cu excepția celor trei Țări Baltice.

Georgiei și, dincolo de Georgia, împotriva lumii libere care îndrăznise să coopereze direct cu fostele republici sovietice, pentru a le ajuta să-și consolideze suveranitatea recucerită.

Totul se făcuse însă fără a lua în considerare KGB, ai cărui conducători oculți – deja încă din vremea lui Boris Elțin – asimilasera aceste zone unui interes vital în sfera de influență exclusivă a Rusiei. Un adevărat spațiu rezervat unor „vânători” ruși.

Bilanțul acestui război fulger? În afara victimelor civile, a răniților și a exilaților, a populației locale a micului stat transcaucazian îndelung traumatizat, Georgia se vede amputată de un sfert din teritoriul său, în vreme ce președintele său, Miheil Saakașvili, „iubitul Occidentului”, se trezește discreditat pe scena internațională, căci fiecare se întreabă prin ce aberație acest „David georgian” a îndrăznit să zădărească „Goliatul rus”.

Din punctul de vedere al acestuia din urmă, explicația pare totuși relativ simplă. Dovadă, acest război al „frazelor mărunte”, care au urmat operațiunilor militare. În data de 18 august 2008, la microfonul lui France-Inter, Dmitri Rogozin, ambasadorul rus pe lângă NATO, nu ezită să vorbească despre Saakașvili ca despre un nazist, „ale cărui crime sunt comparabile cu cele ale lui Hitler sau Saddam Hussein”. Vine, apoi, președintele Medvedev, care-i acuză în mod direct pe georgieni de „genocid”. Uzând de același limbaj „diplomatic”, la sfârșitul lunii august, Moscova face tot felul de ironii pe seama „amenințărilor cu sancțiuni venite din partea Europei”. Serghei Lavrov, ministrul rus al Afacerilor Externe, afirmă că, după părerea lui, omologul său francez, Bernard Kouchner, suferă de o „imaginație maladivă”.

În data de 13 septembrie, președintele rus adaugă alte afirmații de același gen. Stupefiați, mulți ruși mărturisesc că, ascultându-l pe șeful statului, au avut senzația că-l aud pe Putin: aceeași voce, aceleași inflexiuni, aceeași frazare. De unde și noua sa poreclă de „Medvutin”. Într-o ambianță cel puțin destinsă, acesta mărturisește astfel experților clubului internațional Valdai, reuniți în sala de conferințe a GUM, celebrul supermarket care dă spre Piața Roșie, că Saakașvili nu este, de fapt, decât un biet toxicoman. Nu dăduse oare, cu ceva timp în urmă, o conferință de presă de două ore „sub efectul stupefiantelor”? De altfel, la ce te poți aștepta de la un „drogoman”? și dă-i înainte cu mărturisirile: «Ideea de a recunoaște independența Abhaziei și a Osetiei de Sud plutea în aer de multă vreme, iar președintele georgian o știa prea bine. Iată de ce se frământa și dădea din coadă ca un cățel neliniștit: „Trebuie să ne vedem, trebuie să discutăm”, hămăia el. Însă, după vizita Condoleezzei Rice, individul a schimbat placa total. Mai întâi, a încetat să mai cheme pe cineva. Apoi, a spus: „Nu am nicio nevoie să merg la Soci!” [...] Dacă tipul ăsta a apucat să guste sânge, n-o să se mai oprească decât dacă o să i se frângă gâtul odată și-odată!»

În tipul acestei discuții „amicale”, Medvedev își precizează și viziunea asupra luptei împotriva corupției din țara sa, luptă pe care nu o concentrează doar asupra rușilor verși: «Să luăm cazul unui om de afaceri occidental – un caz abstract, la condițional – subliniază acesta. Fiecare țară își are propriul său context, pe care-l cunoaștem. Suntem, de asemenea, la curent cu defectele și cu obiceiurile fiecăruia»⁷.

⁷ *Polit.ru*, 15 septembrie 2008.